ISSN 2029-1701
ISSN 2335-2035 (Online)

Mokslinių straipsnių rinkinys
VISUOMENĖS SAUGUMAS IR VIEŠOJI TVARKA
PUBLIC SECURITY AND PUBLIC ORDER
2016 (16)
Scientific articles

NUOBAUDŲ UŽ PIKTNAUDŽIAVIMĄ PROCESU TAIKYMO YPATUMAI

Daiva Bereikienė[*]

[*]*Mykolo Romerio universitetas Viešojo saugumo fakultetas Teisės katedra*
V.Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas (8 37) 303 655
El. paštas: bereikiene@gmail.com

Daiva Mazur[**]

[**]*Mykolo Romerio universitetas Viešojo saugumo fakultetas Teisės katedra*
V.Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas (8 37) 303 655
El. paštas: mazurdaiva@gmail.com

Anotacija. Procesinės nuobaudos, numatytos LR civilinio proceso[1] ir LR baudžiamojo proceso[2] kodeksuose, yra savarankiškų teismo taikomų teisinių priemonių rūšis, skirta užtikrinti tinkamą procesą, nubausti piktnaudžiaujančius procesu ar kitaip trikdančius nenutrūkstamą ir kokybišką teismo darbą, sulaikyti asmenis nuo netinkamo elgesio procese, priversti juos gerbti teismą bei įstatymą. Straipsnyje siekiama atskleisti procesinių nuobaudų taikymo civiliniame ir baudžiamajame procese paskirtį, skyrimo teisinius pagrindus, nuobaudų rūšies ir dydžio nustatymo ypatumus bei teismo procesinių sprendimų, kuriais taikomos nuobaudos procese, apskundimo tvarką. Tiriamas piktnaudžiavimo procesu, kaip prielaidos taikyti procesines nuobaudas, turinys. Atliekama nuobaudų už piktnaudžiavimą procesu teisinio reguliavimo civiliniame procese ir baudžiamajame procese lyginamoji analizė. Straipsnyje daroma išvada, kad procesinės teisės normos pakankamai aiškiai ir konkrečiai nustato, kokią procesinių nuobaudų rūšį turėtų taikyti teismas už piktnaudžiavimo procesu ar teismo nustatytos tvarkos nesilaikymą, pvz. įspėjimą, baudą, areštą, tačiau baudos dydžio ir arešto trukmės nustatymas ir paskyrimas piktnaudžiavusiam procesu asmeniui yra paliekamas teismo diskrecijai. Straipsnyje aptariama nuobaudos individualizavimo problematika, aptariami kriterijai, leidžiantys parinkti tinkamą baudos dydį ar arešto trukmę konkrečiam subjektui. Pateikiama nuomonė, kad areštas nėra tinkama nuobaudos civiliniame procese rūšis, nes tikslų, kurių siekiama procesinėmis nuobaudomis, galima pasiekti švelnesnėmis priemonėmis, neskiriant vienos iš griežčiausių valstybės prievartos taikymo priemonių. Teismų praktikos apžvalga atskleidžia praktinio procesinių nuobaudų taikymo probleminius aspektus.

Pagrindinės sąvokos: nuobaudos procese, nuobaudos individualizavimas, civilinis procesas, baudžiamasis procesas.

ĮVADAS

Tinkamas teisminis procesas dažnai vertinamas proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo principų laikymosi kontekste. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių

[1] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002-04-06, Nr. 36-1340.
[2] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002-04-09, Nr. 37-1341.

apsaugos konvencijos[3] 6 straipsnio pirmojoje dalyje įtvirtinama kiekvieno asmens teisė, kad jo byla būtų nagrinėjama per protingą laiką, šio tikslo turi siekti teismas ir asmenys, dalyvaujantys procese. Teisinių priemonių, leidžiančių drausminti procese dalyvaujančius asmenis taikant procesines nuobaudas, sistema prisideda prie greito ir teisingo proceso siekio įgyvendinimo. Teismų praktikos analizė rodo, kad civiliniame (tame tarpe, ir vykdymo procese) ir baudžiamajame procese teismai dažnai taiko procesines nuobaudas. Baudos dydžio ir arešto trukmės parinkimą įstatymo leidėjas priskyrė teismo diskrecijai, o tai sąlygoja praktinio taikymo problematiką. Teismas, parinkdamas baudos dydį, nesaistomas jokiomis konkrečiomis įstatyme įtvirtintomis nuostatomis ar kriterijais. Tokiu atveju teismas privalo vadovautis bendraisiais CPK taikymo principais – aiškindamas ir taikydamas įstatymus ir kitus teisės aktus privalo vadovautis teisingumo, sąžiningumo ir protingumo; privalo atsižvelgti į ginčo šalių teisinių santykių prigimtį, kilusius padarinius, jų poveikį kitų proceso dalyvių ir visuomenės interesams, kokioms vertybėms ir kokiu mastu šie padariniai darė įtaką ir kt. Areštas, kaip procesinė nuobauda, skiriama retai. Šios nuobaudos už proceso pažeidimus rūšies egzistavimas kelia abejonių.

Lietuvos teisės mokslininkai yra paskelbę nemažai mokslinių publikacijų, kuriose atskleidžiama bausmės individualizavimo problematika[4], proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo užtikrinimo svarba[5], arešto kaip bausmės rūšies tikslingumas[6], tačiau nėra paskelbto tyrimo, kuriame būtų bandoma išsamiau išanalizuoti ir atskleisti nuobaudų, taikomų civiliniame ir baudžiamajame procese, kaip tam tikrų priemonių, skirtų proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo principams užtikrinti, teisinio reguliavimo ypatumai ir praktinės problemos. Šios aplinkybės nulemia nagrinėjamos temos aktualumą ir suponuoja būtinybę išsamiau išanalizuoti nuobaudų procese taikymo teisinio reguliavimo aspektus bei praktines problemas.

Straipsnio tikslas – atskleisti nuobaudų už piktnaudžiavimą procesu teisinio reguliavimo ypatumus bei aptarti praktinius probleminius aspektus.

Tikslui pasiekti straipsnyje aptariamos procesinių nuobaudų (civiliniame ir baudžiamajame procese) taikymą nustatančios teisės normos; apžvelgiama už kokius

[3] Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios,* 1995-05-16, Nr. 40-987.
[4] Piesliakas, V. Bausmės individualizavimas ir teisingumo principo įgyvendinimas skiriant bausmes. *Jurisprudencija:*mokslo darbai, 2008, Nr.11 (113):7-15 p.
[5] Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. Teisinės informacijos centras, 2005: 388 p.
[6] Čepas A., Sakalauskas G. Ar prasminga arešto bausmė? *Teisės problemos.*2009, Nr.4 (66):5-30 p.

pažeidimus teismai turi teisę taikyti nuobaudas procese; pagal teisinį reguliavimą ir teismų suformuotą aiškinimą atskleidžiamas piktnaudžiavimo procesu turinys; aptariamas procesinės nuobaudos individualizavimo aspektas.

Tyrimo objektas yra nuobaudų civiliniame ir baudžiamajame procese teisinis reguliavimas ir aktuali teismų praktika. Tyrimo dalykas – procesinių nuobaudų taikymo teisinės prielaidos ir praktinės problemos.

Tyrimo metodai: dokumentų analizės metodu tirti aktualūs regioniniai ir Lietuvos teisės aktai; analitiniu – kritiniu metodu vertinami nuobaudų civiliniame ir baudžiamajame procese taikymo probleminiai aspektai bei teisinio reguliavimo disfunkcijos; mokslinės literatūros analizės metodas taikomas siekiant įvertinti Lietuvos teisės mokslininkų tyrimų, susijusių su bausmės individualizavimo, proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo ir kt., išvadas.

PROCESINĖS NUOBAUDOS KAIP PRIEMONĖ UŽTIKRINTI PROCESO KONCENTRUOTUMĄ IR EKONOMIŠKUMĄ

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos[7] 6 straipsnio pirmojoje dalyje įtvirtinta kiekvieno asmens teisė į jo bylos išnagrinėjimą per protingą laiką. Europos žmogaus teisių teismas yra ne kartą yra pasisakęs bei suformulavęs kriterijus, kuriais vadovaujantis vertinama, kaip valstybė konkrečioje byloje laikėsi *protingo laiko* kriterijaus: teismo veikla vadovaujant bylos nagrinėjimui, bylos sudėtingumas, bylos reikšmė skundo pateikėjui ir *šalių elgesys*. Tai rodo, kad šalių ir kitų proceso dalyvių elgesys konkrečiame procese daro didelę įtaką proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo principų užtikrinimui.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso[8] (toliau – CPK) 7 straipsnyje įtvirtintas proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo principas, kurio turinį sudaro teismo ir proceso pareiga imtis visų priemonių, kad nagrinėjama byla būtų išnagrinėta per kuo trumpesnį laiką. Dalyvaujantys byloje asmenys įpareigojami sąžiningai naudotis ir nepiktnaudžiauti jiems priklausančiomis procesinėmis teisėmis, rūpintis greitu bylos išnagrinėjimu, būti rūpestingais, laiku pateikti teismui būtinus įrodymus, ir atlikti visus nuo proceso dalyvių priklausančius veiksmus, siekiant, kad byla būtų išnagrinėta per įmanomai trumpiausią laiką ir mažiausiomis sąnaudomis. Įstatymų leidėjas teismą įpareigoja naudotis CPK nustatytomis priemonėmis, kad būtų užkirstas kelias vilkinti procesą, tame tarpe ir vykdymo procesą. Su minėtais principais

[7] *supra* note 3
[8] *supra* note 1

glaudžiai susijęs proceso kooperacijos (bendradarbiavimo) principas, kurio esmę sudaro tai, kad teismas įpareigojamas bendradarbiauti su dalyvaujančiais byloje asmenimis bei imtis priemonių, kad byla būtų tinkamai išnagrinėta, o dalyvaujantys byloje asmenys privalo bendradarbiauti tarpusavyje ir su teismu, tiek kiek tai būtina greitam ir išsamiam bylos išnagrinėjimui (CPK 8 str.).

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas civilines bylas, yra ne kartą konstatavęs, kad „*civilinio proceso paskirtis – užtikrinti greitą ir teisingą privatinių ginčų išsprendimą, ginčijamų civilinių teisių bei pareigų nustatymą. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 str. 1 d. numato, kad nustatant kiekvieno asmens teises ir pareigas ar jam pareikštą kaltinimą, jis turi teisę, kad jo byla būtų nagrinėjama per įmanomai trumpiausią laiką lygybės ir viešumo sąlygomis pagal įstatymą sudaryto nepriklausomo ir nešališko teismo. Ši teisė laiduojama ir ieškovui, ir atsakovui, ir kitiems byloje dalyvaujantiems asmenims*.“[9]

A.Driukas ir V.Valančius proceso koncentruotumą vertina, kaip vieną iš svarbiausių procesinių principų derinant jį su siekiu teisingai išspręsti privatų ginčą, o tai lemia teismo pareigą *ex officio* šalinti bet kokius bandymus vilkinti procesą, teismo teisę rūpintis kuo greitesniu bylos išnagrinėjimu.[10]

Procesinės teisės šakos remiasi proceso optimalumo, asmens teisių apsaugos, diskrecinio prado prioritetu.

Proceso optimalumas pasižymi tuo, kad procesiniai veiksmai turi būti atliekami ir procesiniai sprendimai priimami greitai ir minimaliomis sąnaudomis (tiek intelektinėmis, tiek materialiomis). Tuo pačiu, greitumo reikalavimas negali tapti priežastimi nepaisyti proceso dalyvių teisių, negali likti visapusiškai neištirtų aplinkybių, neatskleistos bylos esmės.

Asmens teisių apsauga pasireiškia procesinėmis teisės normomis apibrėžiant proceso dalyvių statusą, įtvirtinant asmenų, dalyvaujančių procese, teises ir pareigas. Toks teisinis reguliavimas pagrįstas tarptautinių susitarimų, pamatinių teisės aktų, Europos žmogaus teisių teismo praktika.

Diskrecija pasireiškia teismo teise priimti procesinius sprendimus savo nuožiūra, vadovaujantis protingumo kriterijais tinkamai įvertinti reikšmingas aplinkybes bei pritaikyti įstatymą.

[9] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001-10-24 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-999/2001
[10] *supra* note 5

Taigi, vienas pagrindinių nacionalinio civilinio ar baudžiamojo proceso tikslų – kuo greitesnė, tačiau tinkama asmenų, kurių teisės, laisvės ar teisėti interesai yra pažeisti, gynyba (BPK 1 str. 1 d., CPK 2 str.). Nepagrįstai ilgai trunkantis procesas nesuderinamas su teisingumo vykdymu.

Visi dalyvaujantys byloje asmenys, siekdami nepažeisti kitų asmenų teisių ir interesų, privalo savo procesinėmis teisėmis naudotis sąžiningai. Asmenims, pažeidžiantiems minėtus principus bei kitu būdu piktnaudžiaujantiems procesu, procesinės teisės normomis įtvirtinta teismo teisė taikyti nuobaudas.

Nuobaudos, taikomos baudžiamajame ir civiliniame procese, yra savarankiškų teismo taikomų teisinių priemonių rūšis. Jos skirtos užtikrinti tinkamą procesą, nubausti piktnaudžiaujančius procesu ar kitaip trikdančius nenutrūkstamą ir kokybišką teismo darbą, atgrasyti asmenį nuo netinkamo elgesio procese. Teismas konkrečioje procesinėje teisės normoje įtvirtintą procesinę nuobaudą skiria asmeniui siekiamas ne jį nubausti, bet užkirsti kelią tolimesniam piktnaudžiavimui procesu, teismo negerbimui, proceso ekomoniškumo bei koncentruotumo principų pažeidimams.

Nuobaudos civiliniame procese taikymo pagrindai yra piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis (CPK 95, 106, 108 str.); teismo posėdžio tvarkos pažeidimai (CPK 104, 105, 162 str.); teismo (ar vykdymo procese – antstolio) privalomų nurodymų nevykdymas. Įstatymas pateikia baigtinį nuobaudų rūšių civiliniame procese sąrašą: įspėjimas, pašalinimas iš teismo posėdžių salės; bauda; areštas (CPK 103 str.). Nuobaudų apskundimo tvarka yra specifinė: nutartys dėl įspėjimo ir pašalinimo iš teismo posėdžių salės yra neskundžiamos, o dėl nutarčių, kuriomis skiriama bauda arba areštas, gali būti paduotas prašymas nuobaudą skyrusiam teismui. Nutartis, kuria išspręstas minėtas prašymas, gali būti skundžiamas aukštesnės instancijos teismui atskiruoju skundu. Teisės normose, numatančiose baudos panaikinimo ir sumažinimo tvarką, nėra nustatyti kriterijai, kuriais remiantis sprendžiama dėl baudos panaikinimo, todėl turėtų būti vadovaujamasi universaliaisiais teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principais. „*Bauda CPK 107 straipsnyje nustatyta tvarka gali būti sumažinama ar panaikinama atsižvelgiant į piktnaudžiavimo pobūdį, pasikartojimą, asmens, kuriam skiriama bauda, pajamas ir kitas piniginės baudos dydžiui reikšmingas aplinkybes*“ [11].

[11] Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. A2-2/2007.

Proceso dalyvių piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis gali būti išreikštas įvairiomis formomis: nesąžiningai nepagrįsto ieškinio pareiškiams; neatvykimas į teismo posėdį, kai proceso dalyvio dalyvavimas būtinas; nepasirūpinimas teismui laiku pateikti įrodymus ir įrodinėjimo priemones, kuriomis grindžiamos aplinkybės ir atsikirtimai; vykdymo proceso atskirų procesinių veiksmų vilkinimas; pakartotinas prašymo pateikimas nušalinti teisėją, kuris grindžiamas tuo pačiu pagrindu ir kt. Už piktnaudžiavimą civiliniu procesu teismas paprastai taiko baudą, jei tai numatyta konkrečioje procesinės teisės normoje. O taip pat piktnaudžiaujantis procesu asmuo gali būti teismo įpareigotas atlyginti kitam dalyvaujančiam byloje asmeniui šio patirtus nuostolius. Procesinių teisės normų analizė rodo, kad būtinos sąlygos *conditio sine qua non* reikalavimui dėl nuostolių piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis atveju pareikšti: šalies nesąžiningumas ir ieškinio (skundo) nepagrįstumas jį pateikiant teismui (CPK 95 str. 1 d.). Alternatyvus tokio pobūdžio sankcijų taikymo pagrindas yra tuo atveju, kai šalis sąmoningai veikia prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą. Už kiekvieną atskirą piktnaudžiavimo atvejį teismas gali paskirti dalyvaujančiam byloje asmeniui iki 5792 eurų baudą, iki 50 procentų iš šios baudos gali būti skiriama kitam dalyvaujančiam byloje asmeniui.

Pagal suformuotą teismų praktiką bauda už neatvykimą į teismo posėdį gali būti skiriama kai yra nustatomos visos CPK 246 straipsnio 3 d. nustatytos sąlygos: „1*) įstatymas arba teismas pripažino šalies dalyvavimą teismo posėdyje būtinu; 2) negalima priimti sprendimo už akių; 3) šalis be svarbių priežasčių neatvyksta į teismo posėdį; 4) dėl tokio neatvykimo tenka atidėti bylos nagrinėjimą.*“[12] Svarbus kriterijus sprendžiant dėl nuobaudos taikymo už neatvykimą į teismo posėdį – ar buvo dėl šios priežasties atidėtas teismo posėdis, t.y. ar neatvykimas įtakojo proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo principų pažeidimą.

Už teismo posėdžio tvarkos pažeidimus teismas turi teisę taikyti įspėjimą ir/arba pašalinimą iš teismo posėdžio salės, jei jau buvo taikytas įspėjimas. Nutartys, kuriomis skiriamos minėtos nuobaudos yra neskundžiamos. Įspėjimą teismas gali skirti ne tik proceso dalyviams (šalims, atstovams, ekspertams ir kt.), bet ir stebintiems teismo posėdį. Įspėjimas kitiems subjektams nesukuria ypatingų teisinių pasekmių (išskyrus atvejį, kai pakartotinai pažeidus teismo posėdžio tvarką, teismas gali taikyti griežtesnę nuobaudą). Kai ši nuobauda taikoma advokatams ar ekspertams, teismas nutartimi gali pranešti apie nuobaudos skyrimą

[12]Kauno apygardos teismo 2012 m. balandžio 24 d. nutartis civ. byloje Nr. 2S-718-153/2012.

pagal kompetenciją Advokatų tarybą ar Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybai. Advokatui privalu ne tik laikytis bendrųjų advokatų veiklos principų ir advokato profesijai keliamų reikalavimų, tačiau advokato elgesys negali kelti abejonių dėl advokato garbingumo ir sąžiningumo, nes šios tradicinės dorybės yra tapusios viena svarbiausių advokato profesinių pareigų, o jų nepaisymas sukelia visuomenės nepasitikėjimą advokato profesija, griauna advokatūros, kaip žmogaus teisių, laisvių ir teisėtų interesų gynybos institucijos, pagrindus. Taigi, pranešimas apie taikytą nuobaudą – įspėjimą, turėtų būti pakankamas pagrindas kelti drausmės bylą nubaustam advokatui.

Praktikoje pasitaiko atvejų, kai konstatuojama, kad asmenys pažeisdami posėdžio tvarką tuo pačiu ir piktnaudžiauja procesu. Vilniaus apygardos teismas[13] paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria buvo taikyta bauda advokatui. Atsakovo atstovas advokatas posėdžio metu užduodamas klausimus ieškovei, trečiajam asmeniui bei jų atstovei ir neišklausęs atsakymų juos komentuodavo, pertraukdavo, užduodamas kitą klausimą, ginčijosi su teismu. Teismas taikė nuobaudas – įspėjimus, ne kartą įspėjo advokatą nepažeidinėti tvarkos, uždavus klausimą priešingai šaliai išklausyti atsakymą, įspėjo, jog tam pasikartojus bus skiriama bauda. Net paskyrus baudą, advokatas ir toliau analogiškai pažeidinėjo tvarką, kas jau yra laikytina piktnaudžiavimu procesu.

Pašalinimo iš teismo posėdžio salės nuobaudos taikymo problematika pasireiškia dviems aspektais. Visų pirma, pašalintas iš teismo posėdžio salės asmuo neturi galimybės žodžiu teikti paaiškinimus, pasisakyti dėl kitos šalies argumentų, užduoti klausimus kitiems proceso dalyviams, tokiu būdu yra ribojamas žodiškumo principo taikymas procese. Dar keblesnė situacija, kad nuobauda turėtų būti taikoma šaliai, kurios dalyvavimas teismo nutartimi buvo pripažintas privalomu. Esant tokiai situacijai, teismas gali nuobaudą taikyti terminuotai: kol bus atliktas tam tikras procesinis veiksmas (pvz. šalių apklausos metu), arba fiksuotam laikui (pvz. 30 min.), įpareigojant grįžti į teismo posėdžių salę nustatytu laiku. Tokiu atveju, teismas grįžusiam į teismo posėdžio salę turi trumpai nusakyti įvykusių procesinių veiksmų esmę ir suteikti galimybę asmeniui pasisakyti ar užduoti klausimus. Antruoju atveju yra eliminuojamas žodiškumo principo pažeidimas. Antra, teismas, taikęs šaliai nuobaudą – pašalinimą iš teismo posėdžių salės, gali bylos nagrinėjimą atidėti (CPK 162 str. 2 d.). Toks teisinis reguliavimas suponuoja piktnaudžiavimo procesu galimybes,

[13] Vilniaus apygardos teismo 2012 m. balandžio 30 d. nutartis civ.byloje Nr. 2S-1774-978/2012.

proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo principų pažeidimus. Pavyzdžiui, netinkamai pasirengusi bylai šalis gali tyčia išprovokuoti šios nuobaudos taikymą, siekiant, kad byla būtų atidėta; atidėjus bylą nukenčia kiti proceso dalyviai, ypač jei tenka vykti iš kito miesto, papildomai mokėti už atstovavimą atstovui ir t.t. Taigi, tokia priemonė turėtų būti taikoma tik išimtinais atvejai, kai kitais būdais užtikrinti tinkamo proceso yra neįmanoma.

Vietoj pašalintų iš teismo posėdžių salės vertėjo ar eksperto vertėju ar ekspertu kviečiami kiti asmenys.

Išskirtinais atvejais piktybiškai nepaklususiems teisėjo patvarkymui arba pažeidusiems tvarką teismo posėdžio metu, teismo nutartimi gali būti skiriama iki 289 eurų bauda arba iki 15 parų areštas. Įstatymų leidėjas nepateikia *piktybiško nepaklusimo* sąvokos, taip pat nenurodomi kriterijai, kuriais teismas turėtų vadovautis, nustatant nuobaudos rūšį. Pažymėtina, kad ir švelnesnės nuobaudos – įspėjimas ir pašalinimas iš teismo posėdžio salės taikomos asmeniui piktybiškai atliekant tam tikrus veiksmus, nes netyčiniai veiksmai negalėtų sąlygoti nuobaudos taikymo (pvz. netaikytina nuobauda, kai asmuo netyčia sukėlė triukšmą posėdžio metu apversdamas kėdę). Areštas neturėtų būti tinkama nuobaudos rūšimi už teisėjo patvarkymo nevykdymą arba teismo posėdžio tvarkos pažeidimą, nes tikslų, kurių siekiama procesinėmis nuobaudomis, galima pasiekti švelnesnėmis priemonėmis, neskiriant vienos iš griežčiausių valstybės prievartos taikymo priemonių. Tais atvejais, kai teismo posėdžio metu asmens veiksmuose yra baudžiamosios atsakomybės požymių (pvz. grasina susidoroti su teisėju, kita šalimi, liudytoju) turėtų būti taikomos minėtos atsakomybės priemonės.

Teismo ar antstolio (vykdymo procese) privalomų nurodymų nevykdymas yra pagrindas taikyti procesines nuobaudas tiek proceso dalyviams, tiek asmenims, tiesiogiai nedalyvaujantiems procese. Už teismo ar antstolio nurodymų nevykdymą taikytinos dvi nuobaudų rūšys: bauda ir areštas.

Teisinės prielaidos taikyti nuobaudas už teismo ar antstolio nurodymų nevykdymą:

Už teismo nutarčių nevykdymą arba netinkamą vykdymą, kuriomis paskirtos šios laikinosios apsaugos priemonės: draudimas atsakovui dalyvauti tam tikruose sandoriuose arba imtis tam tikrų veiksmų; draudimas kitiems asmenims perduoti atsakovui turtą arba vykdyti kitas prievoles; išimtiniais atvejais draudimas atsakovui išvykti iš nuolatinės gyvenamosios vietos ir (arba) draudimas išvežti vaiką iš nuolatinės gyvenamosios vietos be teismo leidimo;

įpareigojimas atlikti veiksmus, užkertančius kelią žalai atsirasti ar padidėti. Šiuo atveju gali būti skiriama iki 289 eurų bauda už kiekvieną pažeidimo dieną (CPK 145 str. 9 d.).

Už rašytinių įrodymų nepateikimą per teismo nustatytą terminą arba nepranešus teismui apie tai, kad negalima jo pateikti dėl svarbių priežasčių arba nurodytas priežastis teismas pripažino nesvarbiomis (iki 289 eurų bauda, CPK 199 str.).

Kauno apygardos teismas[14], išnagrinėjęs atskirąjį skundą dėl pirmosios instancijos teismo nutarties, kuria atmestas prašymas panaikinti baudą, skundą tenkino ir nutartį, kuria taikyta 1000 litų bauda, panaikino. Kauno rajono apylinkės teismas byloje dėl išlaikymo dydžio pakeitimo, nutartimi paskyrė atsakovei baudą, nes atsakovė dėl priežasčių, kurias teismas pripažino nesvarbiomis, neįvykdė teismo protokoline nutartimi nustatyto įpareigojimo pateikti prašomus duomenis (apie jos turimą turtą ir pajamas bei išlaidas tiek Airijoje, tiek Lietuvoje, pateikti duomenis apie mokymo bei lavinimo įstaigas, kurias lanko jos vaikai ir šeimos aplinką), ir atsakovė neatvyko į teismo posėdį, kuriame jos dalyvavimas buvo pripažintas būtinu bei nepateikė neatvykimo priežastis patvirtinančių įrodymų. Teismas reikalavimo pateikti rašytinius įrodymus neįvykdymą vertino kaip piktybinį ir ciniška teismo nurodymo nevykdymą, todėl sprendė, kad atsakovei skirtina maksimali CPK 199 str. 6 d. numatyta bauda. Atsakovė prašymą dėl baudos panaikinimo grindė tuo, kad už įpareigojimo nevykdymą baudžiama antrą kartą; į posėdį neatvyko dėl svarbios priežasties – neturėjo su kuo palikti Airijoje esančių vaikų, o teismas galėjo įrodymus rinkti remdamasis 2001-05-28 Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1206/2001. Teismas prašymą atmetė. Atskirasis skundas, be kitų motyvų, buvo grindžiamas tuo, kad teismas pažeidė *non bis in idem* principą, įtvirtintą Konstitucijos 31 str. 5 d., nes už tą patį nubaudė du kartus. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad baudos paskyrimas nepanaikina atsakovo pareigos atlikti teismo įpareigojimą, tačiau įpareigojimui atlikti teismas turi nustatyti naują terminą, o tokio termino nenustačius – teismas negali skirti dar vienos baudos.

Už daiktinių įrodymų nepateikimą per teismo nustatytą terminą arba nepranešus teismui apie tai, kad negalima jo pateikti dėl svarbių priežasčių arba nurodytas priežastis teismas pripažino nesvarbiomis (iki 289 eurų bauda, CPK 207 str.).

Ekspertui už neatvykimą į teismą arba *atsisakymą teikti išvadą* dėl priežasčių, kurias teismas pripažino nesvarbiomis (iki 289 eurų bauda, CPK 215 str.).

[14] *supra* note 10

Vertėjui, be teisėto pagrindo atsisakiusiam atlikti savo pareigas (iki 289 eurų bauda, CPK 240 str. 4 d.).

Šaukiamam liudytojui, ekspertui ar vertėjui be svarbios priežasties neatvykusiems į teismą (iki 289 eurų bauda, CPK 248 str. 2 d.).

Atsakovui, kai sprendime nurodytus veiksmus gali atlikti arba nutraukti tik atsakovas (pvz. statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimas), teismas sprendime nustato terminą, per kurį sprendimas turi būti įvykdytas, ir nurodo, kokio dydžio bauda atsakovui yra skiriama, jeigu jis per nustatytą terminą neįvykdys sprendimo ar nenutrauks nurodytų veiksmų (CPK 273 str.). Įstatymo leidėjas nepateikia baudos dydžio ribų, šis klausimas paliekamas teismo diskrecijai.

Atsakovui šeimos bylose (santuokos nutraukimas, pripažinimas negaliojančia, tėvystės nustatymas), kai teismas nutartimi buvo pripažinęs jo dalyvavimą teismo posėdyje būtinu, tačiau atsakovas dėl priežasčių, kurias teismas pripažįsta nesvarbiomis, neatvyksta į teismo posėdį (iki 289 eurų bauda, CPK 384, 388 str.).

Asmeniui, kuris padavė aiškiai nepagrįstą pareiškimą dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu tam tikroje srityje ar ribotai veiksniu tam tikroje srityje (nuo 144 iki 579 eurų, CPK 463 str.).

Asmeniui, kuris bylose dėl prarasto teismo ar vykdomosios bylos per nustatytą terminą neįvykdo teismo reikalavimo pateikti dokumentą, taip pat jeigu per nustatytą terminą nepraneša teismui apie tai, kad negalima jo pateikti dėl priežasčių, kurias teismas pripažino nesvarbiomis (iki 289 eurų, CPK 572 str.)

Vykdymo procese už skolininko pareigos pateikti informaciją apie turimą turtą nevykdymą arba melagingų duomenų pateikimą (iki 579 eurų bauda arba areštas iki 30 parų, CPK 645 str. 1 d.). Tai vienas dažniausiai pasitaikančių pagrindų, dėl kurių taikomos nuobaudos civiliniame procese[15].

Baudžiamajame procese asmenims už teisėtų ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nurodymų nevykdymą pagal BPK 163 straipsnį gali būti taikomos procesinės prievartos priemonės: bauda (iki 30 MGL) ir areštu (iki 1 mėn.). Skirtingai nei civiliniame procese, minėtas priemones gali taikyti platesnis subjektų ratas:

[15] Pvz. Kauno miesto apylinkės teismo 2012 m. rugpjūčio 24 d. nutartis civ. byla Nr. 2-14808-877/2012. 300 litų bauda skirta skolininkui pagal atstolio prašymą už įpareigojimo pristatyti areštuotą kilnojamąjį daiktą, nurodytą turto apraše, arba nedelsiant informuoti antstolį raštu apie turto buvimo vietą, nevykdymą.

teisę skirti baudą turi prokuroras, ikiteisminio tyrimo teisėjas ar teismas, o areštą – ikiteisminio tyrimo teisėjas ar teismas.

Skirtingai nei civiliniame procese, kur nuobaudos gali būti taikomos bet kuriam proceso dalyviui ir kitam asmeniui, nevykdančiam teismo/antstolio nurodymų, baudžiamojo proceso normos nustato, kuriam subjektui už kokio pobūdžio pažeidimus gali būti taikomos konkrečios priemonės. Bauda už neatvykimą dalyvauti procese be svarbios priežasties gali būti nubausti liudytojas, įtariamasis ir kaltinamasis. Nutartį skirti baudą teismas priima nustatęs, kad asmuo žinojo apie posėdį (jam įteiktas šaukimas arba pasirašė dalyvavęs posėdyje), tačiau nepranešė priežasčių dėl ko neatvykstą į posėdį arba teismas šias priežastis pripažino nesvarbiomis.[16]

Teismo procesinių sprendimų, kuriais taikytos aptariamos procesinės prievartos priemonės, teismas, skirdamas baudą, jos dydį nustato įvertinant neatvykusio kaltinamojo, liudytojo, gynėjo piktnaudžiavimo ir piktybiškumo laipsnį; o taip par vertina asmens socialinę bei turtinę padėtį.

Baudžiamojo proceso teisė normos, reglamentuojančios procesinės prievartos priemonių taikymą, yra sukonstruotos konkrečiai, tiksliai nustato tokių priemonių taikymo pagrindus, trukmę, apskundimo tvarką ir kt., tačiau baudos dydžio bei arešto trukmės parinkimas yra paliekamas šias priemones taikančio subjekto diskrecijai.

BAUDOS IR AREŠTO INDIVIDUALIZAVIMO PRAKTINIAI ASPEKTAI

Individualizuodami pažeidėjams skiriamas nuobaudas, teismai turi nuodugniai įvertinti pavojingumą, kurį žmogaus teisėms ir laisvėms, visuomenės ir valstybės interesams konkrečiu atveju kelia konkretus teisės pažeidimas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos[17] 109 straipsnyje įtvirtintas teisingumo principas ir nuostata, kad teisingumą vykdo teismai, reiškia, kad konstitucinė vertybė yra ne pats sprendimo priėmimas teisme, bet būtent teismo teisingo sprendimo priėmimas. Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje ne kartą yra išreiškęs poziciją, kad teismas turi turėti galimybę, atsižvelgdamas į reikšmingas bylos aplinkybes,

[16] Pvz. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gruodžio 16 d. nutartis. Nuteistajam už neatvykimą į teismo posėdį paskirta 5 MGL (188,3 Eur) bauda. Gynėjas skundą grindė tuo, kad teismas nebuvo įspėjęs, jog nuteistajam už neatvykimą bus taikoma bauda. Teismo nuomone, bauda paskirta pagrįstai, nes neatvykus į teismo posėdį nuteistajam, byloje buvo daroma pertrauka.
[17] Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios.* 1992, Nr.33-1014

individualizuoti įstatyme įtvirtintą nuobaudą. Šios nuostatos aktualios ir taikant nuobaudas: baudą ir areštą už proceso pažeidimus.

Teismo bauda yra procesinė teisinė sankcija, išreikšta proceso įstatyme nustatyta suma. Vertinant baudos paskyrimo pagrįstumą, baudos dydžio nustatymą yra svarbios konkrečios bylos aplinkybės bei veiksmų ar neveikimo, už kuriuos baustina šalis identifikavimas bei CK 1.5 straipsnio ketvirtojoje dalyje nurodytus sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principų taikymas.

Procesinės teisės normos numato maksimalius baudos dydžius, pvz. už kiekvieną piktnaudžiavimo atvejį civiliniame procese teismas gali paskirti dalyvaujančiam byloje asmeniui iki 5792 eurų baudą (CPK 95 str.), jei atskiruose straipsniuose nenumatytas kitas baudos dydis; už procesinių pareigų pažeidimus baudžiamajame procese - iki 30 MGL (BPK 163 str.).

Įstatymų leidėjas nepateikia jokių baudos dydžio nustatymo taisyklių ar kriterijų. Teismas kiekvienu atveju, įgyvendindamas diskrecijos teisę, baudos dydį nustato įvertinęs tokius aspektus: piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis ir laisvėmis laipsnį; pakartotinumą; pasekmių, kilusių dėl teismo/antstolio įpareigojimų nevykdymo reikšmingumo ir subjektyviuosius aspektus: pažeidėjo turtinę padėtį, o tam tikrais atvejais ir socialinę padėtį, tam tikrą pažeidėjo statusą (pvz. piktnaudžiauja procesu advokatas, iš kurio labiausiai tikimasi garbingo elgesio procese).

„Baudos skyrimas yra viena iš griežčiausių civiliniame procese numatytų poveikio priemonių, sukelianti proceso dalyviams finansinio pobūdžio neigiamas pasekmes. Įvertinant šios nuobaudos sukeliamas pasekmes, ši priemonė turi būti taikoma atsakingai, tinkamai išanalizavus ir įvertinus jos taikymo būtinumą ir pagrįstumą.“[18] Šioje byloje teismas konstatavęs antstolio įpareigojimo nevykdymą, pažymėjo, kad skolininkas informavo antstolį telefonu apie transporto priemonės buvimą Latvijoje, byloje nėra pateikta duomenų apie skolininko piktnaudžiavimą teise, piktybišką antstolio reikalavimo nevykdymą ir pan. bei skyrė 300 Lt baudą.

Kauno apygardos teismas paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria buvo pareiškėjams skirta po 500 Lt baudos už nepagrįstai užvedamas bylas teismuose, nes

[18] Kauno miesto apylinkės teismo 2012 m. rugpjūčio 24 d. nutartis civ. byloje Nr. 2-14808-877/2012.

tokie pareiškėjų veiksmai pripažintini piktnaudžiavimu procesinėmis teisėmis.[19] Teismas pažymėjo, kad baudos dydis mažesnis už maksimalų baudos dydį, nustatytą CPK 95 str. 2 dalį, todėl nesvarstė kitų argumentų dėl baudos dydžio parinkimo.

Kai kuriais atvejai teismai taiko maksimalų bausmės dydį. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad „*nors, akivaizdu, kad ilgą laiką nevykdomas teismo sprendimas išregistruoti bendrovės buveinę iš išieškotojos buto sukėlė jai tam tikrus nepatogumus, ir išieškotojos teisė į tam tikrą satisfakciją, minėta, byloje nustatyta pagrįstai ir kasaciniu skundu net neginčijama, tačiau pagrindas skirti išieškotojai maksimalią CPK 771 straipsnio 5 dalyje nustatytą baudą iš esmės vien tik dėl teismo sprendimo nevykdymo ilgo termino teismų konstatuotas neįvertinus sprendimo neįvykdymo padarinių, nesivadovaujant teisingumo ir protingumo principais*“.[20]

Baudų dydžio nustatymas taptų paprastesniu teismui ir aiškesniu asmeniui, kuriam paskirta bauda, jei būtų taikomas įprastas kitose teisės šakose įtvirtintas vidurkio kaip atskaitos taško teisingai nuobaudai parinkti būdas. Tokiu būdu būtų galimybė individualizuoti nuobaudą taikant kitas svarbias aplinkybes, pvz. asmens turtinę padėtį, pakartotinumą ir kt.

Tam tikrais atvejais teismas pripažįsta proceso dalyvių elgesį procese nesąžiningu, tačiau nuobaudos neskiria, nes nepakanka duomenų tokį elgesį priskirti piktnaudžiavimui procesu. [21]. Teismas neskiria baudos ir tais atvejais, kai nustato asmens piktnaudžiavimo procesu faktą (pvz. be pateisinamos priežasties neatvyko į teismo posėdį), tačiau pripažįsta, kad tai neturėjo reikšmingos įtakos proceso koncentruotumo principo pažeidimui (pvz. neatvyko ir kiti proceso dalyviai; byla dėl to nebuvo atidėta ir pan.).

Už tam tikrus procesinėse teisės normose nustatytus piktnaudžiavimo procesu ar kompetetingų subjektų įpareigojimo nevykdymo atvejus, teismas turi teisę taikyti itin griežtą nuobaudą – areštą. Paprastai ši nuobaudos rūšis taikoma už pakartotinius ar tęstinius piktnaudžiavimo ar kitokio procesinio pažeidimo atvejus. Šia nuobauda siekiama atgrasyti asmenį nuo tam tikrų neteisėtų veiksmų, priversti gerbti teismą, antstolį ir kitus proceso

[19] Kauno apygardos teismo 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis civ.byloje Nr. 2S-2464-221/2012.
[20] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. lapkričio 26 d. nutartis civ.byloje Nr. 3K-3-513/2012.
[21] Pvz. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. vasario 11 d. nutartis civ. byloje Nr. B2-2467-302/2013. Byloje teismas sprendė, kad ieškovo kreipimasis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo atsakovui (siekė prisiteisti skolą iš atsakovo) laikytinas nesąžiningu jo procesinių teisių naudojimusi, tačiau teismui nagrinėjamu atveju tai nesudaro pagrindo pripažinti tokio ieškovo elgesio piktnaudžiaujančiu ir už tai skirti procesiniame įstatyme numatytą baudą

dalyvius, visgi tampa asmens stigmatizacijos priemone, trikdančia darbinę veiklą, mokymosi procesą, trukdančia atlikti pareigas šeimai ir visuomenei. Be to, arešto nuobaudos vykdymo užtikrinimas brangiai kainuoja valstybei.

Konstituciniai teisingumo, teisinės valstybės principai suponuoja tai, kad už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos, t.y. adekvačios teisės pažeidimui, turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi varžyti asmens akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti; tarp siekiamo tikslo nubausti teisės pažeidėjus ir užtikrinti teisės pažeidimų prevenciją ir pasirinktų priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra (proporcingumas)[22]. Taigi, įvertinant, kad tų tikslų, kurių siekiama už piktnaudžiavimą procesu ar teismo/antstolio įpareigojimų nevykdymą, taikant arešto nuobaudą, galima pasiekti kitomis nuobaudų rūšimis, įstatymų leidėjui tikslinga pasvarstyti galimybę panaikinti šią nuobaudos rūšį. Alternatyva galėtų būti finansinio poveikio priemonių – baudų maksimalaus dydžio didinimas.

IŠVADOS

Procesinių nuobaudų paskirtis – byloje dalyvaujančių asmenų, kitų proceso dalyvių ir net nesusijusių su konkrečiu procesu, tačiau teismo reikalavimu privalančių atlikti tam tikrus veiksmus/susilaikyti nuo veiksmų, tinkamo procesinių pareigų įvykdymo užtikrinimo priemonė. Nuobaudų procese tinkamas taikymas neabejotinai sąlygoja proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo principų realizavimą.

Teismas taiko procesinėse teisės normose nustatytos rūšies nuobaudas, o jos dydį nustato taikant nuobaudos individualizavimo kriterijus. Problematiškumas pasireiškia tuo, kad procesinės teisės normos nepateikia baudos dydžio ar arešto trukmės nustatymo kriterijų, nes tai paliekama teismo diskrecijai. Teismo procesinių dokumentų analizė rodo, kad esant panašioms aplinkybėms, teismai skirtingai vertina proceso dalyvių piktnaudžiavimo procesu laipsnį ir tai atspindi paskirtų baudų dydis bei arešto trukmė. Problemos sprendimo būdu galėtų būti teisiniu reguliavimu įtvirtintas vidurkio kaip atskaitos taško teisingai nuobaudai parinkti būdas.

[22] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 25 d. nutarimas.

Areštas nelaikytinas tinkama nuobaudos rūšimi už teismo posėdžio tvarkos pažeidimą ar piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis ir laisvėmis, nes tikslų, kurių siekiama procesinėmis nuobaudomis, galima pasiekti švelnesnėmis priemonėmis, neskiriant vienos iš griežčiausių valstybės prievartos taikymo priemonių. Vienas paprasčiausių sprendimo būdų - panaikinti nuobaudos rūšį – areštą bei padidinti bausmės dydžio maksimalias ribas.

LITERATŪRA

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios. 1992, Nr.33-1014.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Valstybės žinios. 2002-04-09, Nr. 37-1341, su pakeitimais ir papildymais.
4. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Valstybės žinios. 2002-04-06, Nr. 36-1340, su pakeitimais ir papildymais.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas.
7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 25 d. nutarimas.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001-10-24 nutartis civ. byloje Nr. 3K-3-999/2001.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. lapkričio 26 d. nutartis civ. byloje Nr. 3K-3-513/2012.
10. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. kovo 22 d. nutartis civ. byloje Nr. A2-2/2007.
11. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gruodžio 16 d. nutartis baudž. byloje.
12. Kauno apygardos teismo 2012 m. balandžio 24 d. nutartis civ. byloje Nr. 2S-718-153/2012
13. Kauno apygardos teismo 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis civ.byloje Nr. 2S-2464-221/2012
14. Vilniaus apygardos teismo 2012 m. balandžio 30 d. nutartis civ.byloje Nr. 2S-1774-978/2012.
15. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. vasario 11 d. nutartis civ. byloje Nr. B2-2467-302/2013
16. Kauno miesto apylinkės teismo 2012 m. rugpjūčio 24 d. nutartis civ. byla Nr. 2-14808-877/2012.
17. Būdvytis, G. Išimtinių aplinkybių anatomija arba teisingumo principo samprata ir jo įgyvendinimas bausmių skyrimo procese. Socialinių mokslų studijos. 2012, 4(3): 1157-1176 p.
18. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. Teisinės informacijos centras, 2005: 388 p.
19. Čepas A., Sakalauskas G. Ar prasminga arešto bausmė? Teisės problemos.2009, Nr.4 (66): p. 5-30
20. Piesliakas, V. Bausmės individualizavimas ir teisingumo principo įgyvendinimas skiriant bausmes. Jurisprudencija:mokslo darbai, 2008, Nr.11 (113): 7-15 p.

ISSN 2029-1701
ISSN 2335-2035 (Online)

Mokslinių straipsnių rinkinys
VISUOMENĖS SAUGUMAS IR VIEŠOJI TVARKA
PUBLIC SECURITY AND PUBLIC ORDER
2016 (16)
Scientific articles

UNSERVICEABLE VEHICLE SAFETY MANAGEMENT ASPECTS IN THE CONTEXT OF WASTE MANAGEMENT

Daiva Bereikienė*, Daiva Mazur**
Mykolas Romeris University

S u m m a r y

Procedural penalties, provided in the Civil Procedure and Criminal Procedure Codes of the Republic of Lithuania are independent type of judicial legal measures applicable by court, intended to ensure due process, punish those who violate the process or somehow impede the continuity and quality of court's judicial work, detain individuals from inappropriate behavior in the process and force them to respect the law. The aim of this article is to reveal purpose of the application of procedural penalties in civil and criminal procedure, appointment of legal framework, type and level of penalties and its features, also procedural court rulings to ensure penalties procedures, an appeal procedure. Content of researching process of abuses as a prerequisite for the application of procedural penalties. Implementing comparative analysis of legal regulation of penalties for abuse of the process in civil procedure and criminal procedure. The article concludes that the procedural rules quite clearly and specifically determines what type of procedural penalties should be applied by the court for abuses of process or judicial procedure laid down in circumvention, for example. a warning, a fine, arrest, but the amount of the fine and the period of arrest is left to the discretion of the court to appoint. The article discusses about the problems of individualization of penalties, mention criteria for identifying selection of the proper amount of the fine or duration of arrest for the specific entity. Contains opinion that the arrests are not proper type penalties in civil procedure, because the aims of procedural penalties may be achieved with less penetrating measures trying to avoid one of the strictest application of penetrating measures. Case law reveals the practical application of procedural penalties problematic aspects.

Keywords: proceeding's penalties, individualization of penalties, civil procedure law, criminal procedure law.

Daiva Bereikienė*, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: aplinkosaugos teisė, civilinis procesas.
Daiva Bereikienė*, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of Law, Lectuter. Research interests: environmental law, civil procedure law.

Daiva Mazur,** Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: baudžiamoji teisė, baudžiamasis procesas.
Daiva Mazur**, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of Law, Lecturer. Research interests: criminal law, criminal procedure law.